

Biodiverzitet Škocjanskega zatoka – novosti

Besedilo in foto: Slavko Polak

Ko je bil Škocjanski zatok pri Kopru že obsojen na zasutje in pozidavo, je po več desetletnih prizadevanjih naravovarstvenih zanesenjakov Državni zbor RS leta 1998 sprejel *Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok* in s tem prvič v zgodovini Slovenije z zakonom formalno zavaroval kako močvirje.

Z rezervatom upravlja Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS). Sprejemu zakona so sledila dolga leta renaturacije in nedavno tega, natančneje 3. marca 2016, so bili v Škocjanskem zatoku dokončani in slavnostno odprti novi objekti za obiskovalce. Na površini 122 hektarov naravnega rezervata je bilo obnovljenih in na novo postavljenih 12 objektov, namenjenih obisku in upravljanju rezervata. Postavljeni so bili nov, velik in sodoben informacijski center s spremljajočo infrastrukturo, osrednja in mala opazovalnica, tri nova opazovališča, štiri obnovljena opazovališča ter hlev z oboro in mestni vstopni objekt. Dokončani projekt, sofinanciran iz evropskih in državnih sredstev, je zgleden primer, kako lahko na področju ohranjanja narave pomembno prispevamo k visokokakovostni turistični ponudbi za obiskovalce, ki si želijo od blizu spoznavati in doživeti zglodno ohranjeno območje narave. Čeprav je bil Škocjanski zatok zavarovan zlasti zaradi ohranjanja ptic, pa predstavlja to veliko sredozemsko mokrišče, ki je tudi največje brakično (polslano) močvirje v Sloveniji, pomembno zatočišče za redke in ogrožene vrste ostalega živalskega in rastlinskega sveta. V tem prispevku izpostavljamo novejšo ugotovitve o živalstvu rezervata.

SESALCI

Naravni rezervat Škocjanski zatok leži sredi urbanega okolja ter je hkrati obdan s kanali in ograjo, zato večjih vrst sesalcev poleg gojenih belih camarških konj in podolskega goveda tu ni pričakovati. Za prosto pašo konj in goveda se je upravljavec odločil z namenom naravnega vzdrževanja travniške vegetacije in s tem preprečevanja zaraščanja sladkovodnega dela rezervata s trstičjem. V zatoku so se udomačile tudi tujerodne nutrije (*Myocastor coypus*), ki konjem in govedu pomagajo pri ekološki košnji. V zatoku bomo lah-



Ob robu Naravnega rezervata Škocjanski zatok je od letos odprt nov informacijski center za obiskovalce.



V osrednji opazovalnici si obiskovalci lahko ogledajo tudi svet pod vodo.

ko opazovali še poljskega zajca (*Lepus europaeus*) in lisico (*Vulpes vulpes*). Beloprsemu ježu (*Erinaceus concolor*) dela družbo še približno osem vrst malih sesalcev, ki so bile sicer najdene v izbljuvkih sov, zato njihova prisotnost v samem rezervatu še ni povsem gotova. Favna nepopirjev še ni raziskana.

PTICE

Škocjanski zatok je bil zavarovan in rešen pred zasutjem prav z namenom varstva ptic. Upravljavec prav zato posveča največ pozornosti proučevanju favne ptic. Na zgolj 22 hektarih naravnega rezervata je bilo doslej opazovanih kar 245 vrst ptic, ljubitelje pa bo v prihodnje prav gotovo presenetila še kaka noviteta. V zatoku redno gnezdi 42 vrst ptic, 6 vrst je verjetnih gnezdil, 13 vrst ptic pa gnezdi v neposredni bližini naravnega rezervata. Znatno del slovenske gnezdeče populacije nekaterih gnezdečih vodnih ptic se na-

haja prav v mejah zatoka. Izjemno ohranitveno vlogo Škocjanski zatok izkazuje zlasti kot zatočišče tisočerim pticam na njihovi selitveni poti.

PLAZILCI

Ob sončnem vremenu bomo v Škocjanskem zatoku skoraj na vsakem koraku v dovolj suhih predelih srečali primorske kuščarice (*Podarcis siculus*). Pozidna kuščarica (*Podarcis muralis*) je redkejša. V naravnem rezervatu lahko najdemo tudi navadnega slepca (*Anguis fragilis*). Nad obilje gnezdečih ptic v zatoku se občasno prikraje črnica (*Hierophis viridiflavus*). Kobranka (*Natrix tessellata*), belouška (*Natrix natrix*) in močvirska sklednica (*Emys orbicularis*) pa se v močvirjih zatoka počutijo prav domače. Močvirski sklednici na žalost tudi v Škocjanskem zatoku dela družbo tujerodna popisana sklednica (*Trachemys scripta*).

DVOŽIVKE

Najpogostejša dvoživka Škocjanskega zatoka je prav gotovo žaba debeloglavka (*Pelophylax ridibundus*). Žabji orkester v sladkovodnem delu zatoka odzvanja še dolgo v poletje. Po grmovju in okoliških kanalih srečamo še zeleno rego (*Hyla arborea*). Tu najdemo tudi velikega pupka (*Triturus carnifex*) in robatega navadnega pupka (*Lissotriton vulgaris*). V svojih mrestitičih ne marata ribje družbe, zato sta v Škocjanskem zatoku redka.

RIBE

Med raziskavami so biologi v mejah naravnega rezervata Škocjanski zatok doslej popisali 27 vrst rib. Prevladujejo morske ribe, kar je pričakovano, saj je velik del rezervata laguna z dotokom sveže morske vode. Le sedem vrst je izključno sladkovodnih. Na žalost je med sladkovodnimi vrstami več tujerodnih. Značilna in pogosta ribja vrsta območja je solinarka (*Aphanius fasciatus*).

METULJI

V letih 2009 in 2010 je bila favna metuljev podrobno raziskana. V obdobju po raziskavi je bilo opaženih še nekaj dodatnih vrst, tako da je doslej v območju rezervata zabeleženih nekaj čez 300 vrst metuljev. Večina vrst pripada nočnim metuljem, ki smo jih načrtno privabljali in popisovali ponoči s svetili. Medtem ko je med favno nočnih vrst pričakovati še veliko novih vrst, pa je favna dnevnih metuljev relativno skromna in na tem področju ni pričakovati veliko novosti. Doslej zabeleženih 46 vrst dnevnikov je fenološko transektno popisanih; pridobljeni podatki bodo služili upravljavcu zavarovanega območja za nadaljnje spremljanje stanja. Habitati v zatoku se iz leta v leto spreminjajo in dozorevajo; prava vegetacija vrstno pestrih vlažnih travnikov se šele vzpostavlja. Na vlažna travnišča vezane naravovarstveno pomembnejše vrste lahko zato v prihodnje šele pričakujemo. Nasprotno pa je med krepko čez 260 vrstami nočnih metuljev veliko takih, ki dajejo Škocjanskemu zatoku velik naravovarstveni pomen. Od doslej zabeleženih vrst je kar 20 uvrščenih na Rdeči seznam ogroženih metuljev Slovenije. To so zlasti vrste, vezane na toplejša primorska mokrišča in trstišča, kot na primer trstni lesovrt (*Phragmataecia castaneae*), sovke vrst *Mythimna straminea*, *Macrochilio cribrumalis*, *Leucania obsoleta*, travniške večše vrst *Chilo phragmitella*, *Schoenobius gigantella* in številne druge. V Škocjanskem zatoku živi tudi paleta vrst, vezanih na obmorsko slanoljubno vegetacijo, na primer peresičarja vrst *Agdistis intermedia* in *A. meridionalis*, katerih gosenice se razvijajo na mrežicah (*Limonium* spp.), in obmorski pedic (*Scopula emutaria*), katerega gosenice se hranijo na divji pesi, ki v Sloveniji uspeva le v ozkem priobalnem pasu.

HROŠČI

Hrošči so izjemno obsežna in pestra skupina živali, ki živijo v različnih, tudi ekstremnih habitatih. Na območju Škocjanskega zatoka je doslej ugotovljenih nekaj čez 300 vrst hroščev, število vrst pa bi se ob natančnem popisu vseh družin lahko približalo številu 500. Poudariti moramo, da so kratkokrilci (Staphyliniidae),



Kobranka (*Natrix tessellata*) je ena od pogostejših vrst plazilcev v rezervatu.



Zeleno rego (*Hyla arborea*) srečamo ob sladkovodnih kanalih.



Gosenice obmorskega pedica (*Scopula emutaria*) se hranijo na različnih slanoljubnih rastlinah, zlasti na pesi (*Beta vulgaris maritima*).



V Sloveniji redek in ogroženi cinobrasti medvedek (*Tyria jacobaeae*) se je v zatok priselil šele nedavno.



Sredozemski kamenjak (*Sympetrum meridionale*) je v zatoku pogosta vrsta. Na sliki s parazitskima pršičema na krilu.



Fotografija vodnega hrošča vrste *Eretes griseus* (fotografiran 18. 8. 2010) je prvi in doslej edini podatek o tej pretežno tropsko razširjeni vrsti pri nas.

rilčkarji (Curculionidae) in druge drobne skupine hroščev še skoraj neraziskane. Z oživiljanjem paše so se tako na slovensko obalo vrnile tudi številne vrste koprofagnih hroščev. V iztrebkih goveda in konj v rezervatu smo doslej zabeležili 19 takih vrst. V območju živi najmanj 34 vrst vodnih hroščev kozakov (Dytiscidae) in potapnikov (Hydrophilidae), kar je v slovenskem merilu veliko. Prav med vrstami vodnih hroščev in vodoljubnih krešičev (Carabidae) je v rezervatu veliko vrst z Rdečega seznama. Številne zabeležene vrste, nekaj čez 30, so v Sloveniji zelo redke in lokalno razširjene, saj so vezane na obmorska in brakična močvirja ter slane poloje. Med raziskavami hroščev Škocjanskega zatoka od leta 2009 do 2012 je bilo na območju najdenih kar 7 za slovensko favno novih vrst.

STENICE

Raziskave favne stenice v Škocjanskem zatoku so se entomologu Andreju Gogali obrestovale, saj so slovensko favno obogatile z dvema vrstama travniških stenice, in sicer *Tuponia mixticolor* in *Magalodactylus macularubra*. Na slanoljubnem osočniku živita vrsti *Orthotylus palustris* in *O. rubidus*. Morebitne podrobnejše raziskave bi tudi med favno stenice in njim sorodnih malih škržatkov gotovo postregle z novitetami.

KAČJI PASTIRJI

Seznam kačjih pastirjev se je v zadnjem desetletju z renaturacijo Škocjanskega zatoka hitro povečeval in danes obsega 40 vrst, kar je v slovenskem merilu zelo veliko. Ljubitelje kačjih pastirjev bodo v zatoku razveseljevale številne vrste, ki so tu pogoste, v osrednji Sloveniji pa redkeje, med drugim sredozemski kamenjak (*Sympetrum meridionale*), deviški pastir (*Aeshna isoceles*) in črni ploščec (*Libellula fulva*). Redki posebnosti zatoka sta še povodni škratec (*Coenagrion scitulum*) in rdeči voščenc (*Ceriagrion tenellum*). Opazovanje temnega slaniščarja (*Selysiothemis nigra*) v zatoku leta 2012 je bilo za odonatologe svojevrstno preseženje. Ko sredi poletja gnezditveni nemir med pticami popusti, postane opazovanje kačjih pastirjev izjemna poživitve tudi za ornitologe.

Favna drugih skupin nevretenčarjev ni podrobneje raziskana ali pa izsledki raziskav še niso celovito objavljeni. Gotovo se v močvirjih in lagunah Škocjanskega zatoka skriva še marsikatera favnistična in floristična posebnost, celo izjemnost nacionalnega pomena. Ne nazadnje se okolje naravnega rezervata stalno spreminja, zato tudi seznam raziskanih skupin niso dokončni. ✂